

نام کتاب : حیوانات در قران

کاری از : محمد مهدی حاجی پروانه

منبع : دوستان نت

محلی پر از کتاب رایگان برای شما

فقط باید روی این بنر کلیک کنی

یک دنیا کتاب برای شما

در قرآن به چند حیوان اشاره شده است؟

پاسخ:

خداوند متعال در شمار نعمت‌های فراوانی که به انسان‌ها عرضه داشته، حیوانات را نیز مسخر او نمود تا از گوشت و پوست و محصولات آن استفاده کننده و حوائج خویش را برآورده نمایند. و از طرفی در اینجا نشانه‌های بی‌شماری از قدرت و عظمت و حکمت پروردگار نهفته است لذا می‌فرماید:

«أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ»¹

«و آیا به شتر نظر نمی‌کنند که چگونه آفریده شده؟!»

خداوند موجودات مختلف اعم از حیوان و گیاه و ... را در اختیار انسان قرارداد تا انسان از وجود آنها پی به وجود قدرت خدا ببرد و بعد از استفاده از آن نعمت‌ها او را شکرگزاری کند. قرآن کریم از 39 نوع حیوان با تعبیر متعدد (حدود 63 تعبیر) به صورت اسم صریح یا کنایه نام می‌برد که عبارتند از 2 چهارپایان، شتر، پشه، قاطر، گاو، اژدها، اسب، ملخ، جانوران شکاری، الاغ، گورخر، ماهی، مار، خوک، جنبندگان (زمین)، موریانه، مگس، حیوانات رام، حیوانات سم‌دار، حیوانات درنده، سلوی 3، گوسفند، قورباغه، پرنده، گوساله، عنکبوت، کلاغ، پروانه، فیل بوزینه، شیر، سگ، شپش، بز، میش، زنبور عسل، مورچه، هدهد.

اینک نظر شما را به فهرست مفصلی که در این راستا ارائه می‌شود جلب می‌کنیم: 4

نام قرآنی

نام فارسی

نام سوره و آیه

متن آیه

الابل

شتر

انعام / 144، ذاریات / 2، غاشیه / 17

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ

الانعام

چهارپایان

انعام / 136 و 138 و 139 و 142، حج / 30 و 34، زمر / 6، شوری / 11، عبس / 32، غافر /
79، فاطر / 28، فرقان / 44 و 49، مومنون / 21، محمد / 12، نازعات / 33، نحل / 5 و 66 و
80، نساء / 119، یونس / 24، آل عمران / 14، سجده / 27، شعراء / 133، طه / 54، یس /

71

... الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا

الْبُدْنِ

جمع بُدْنِه، شتر و گاو قربانی 5

حج / 36

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ

الْبَعُوضَةَ

پشه

بقره / 26

مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا

بعير

شتر 6

یوسف / 65 و 72

وَتَزِدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ

البغال

قاطرها

نحل / 8

وَالْخَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالْحَمِيرِ...

البقر

گاو

انعام / 144 و 146

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ

البقرة

يك گاو [ماده]

بقره / 67 و 68 و 69 و 70 و 71

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذَبَحُوا بَقَرَةً

بقرات

يوسف / 43 و 46

إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ

تُعْبَانُ

مار بزرگ - اژدها

اعراف / 107، شعراء / 32

فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ

الجاریات

[اسبان] رونده به نرمی آب

ذاریات / 3

فَالْجَارِيَاتِ يُسْرَأْنَ

الجراد

ملخ

اعراف / 133، قمر / 7

...عَلَيْهِمُ الطُّوفَانُ وَالجَرَادُ...

جان

مار

قصص / 31

تَهَنَّتْ كَأَنَّهَا جَانٌّ

الجمل

شتر 8

اعراف / 40

حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ

الجوارح

جانوران شکاری 9

مانده / 4

وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ

الجياد 10

ص / 31

بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ

جمال

شتران (ترجمه آیت الله مکارم)،

جمع ابل

مرسلات / 33

كَأَنَّهُ جِمَالَةٌ صُفْرٌ

الحاملات و قرأ

[شتر] حمل کننده ی بار سنگین

ذاریات / 2

فَالْحَامِلَاتِ وُقُرَاءً 11

الحمار

الاغ - خر

بقره / 259، جمعه / 5

وَأَنْظِرْ إِلَى حِمَارِكَ

الْحُمْرُ

گورخران 12

مدثر / 50

كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ

الحمير

الاغها - خرها

لقمان / 19، نحل / 8

أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتِ الْحَمِيرِ

الحوث

ماهى بزرگ

صافات / 142، قلم / 48، اعراف / 163

فَالْتَقَمَاهُ الْحَوْتُ وَهُوَ مُلِيمٌ

حوت (السّمك)

كهف / 61 و 64

بَيْنَهُمَا نَسِيًا حَوْتُهُمَا

حية

مار

طه / 20

فَالْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى

الخنزير

خوكها

مانده / 60

مِنْهُمْ الْقِرْدَةُ وَالْخَنَازِيرَ

الخنزير

خوك

مانده / 3، نحل / 115

وَأَحْمُ الْخَنَازِيرِ ... وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَّةُ ...

الخيّل

گروه اسبان

اسراء / 64، آل عمران / 14، انفال / 60، ذاريات / 3، عاديات / 1 و 2 و 3 و 4 و 5، نحل / 8،

حشر / 6

وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجْلِكَ

الدابة

جنبنده 13

بقره / 164

وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ

الدواب

جمع دابه

انفال / 22 و 55، حج / 18، فاطر / 28

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ

دابة

جاثيه / 4، شوری / 29، فاطر / 45، لقمان / 10، نحل / 49 و 61، نور / 45، هود / 6، انعام /

38

وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ...

دابة الارض

کنایه از موریانه

سبا / 14

... مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةَ الْأَرْضِ

الذئب

گرگ

یوسف / 13 و 14 و 17

وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذَّبُّ

الذبح

کنایه از قوچ [یا گوسفند]

صافات / 107

وَقَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ

ذباب

مگس

حج / 73

... يَسْتَلْبِهُمُ الدُّبَابُ شَيْنًا...

الدُّبَابُ

حيوان رام و فرماتبردار

ملك / 15

جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ نُدُولًا

دُي طَفْر

حيوان سمدار

انعام / 146

حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ...

السلوى

اعراف / 160، طه / 80

وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى...

السمك

ماهى

نحل / 14

لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً...

السَّبْعُ

جانور درنده

مانده / 3

... وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ...

الصافنات

اسبان رهوارى كه بر سه پاى خود مى ايستند 14

ص / 31

... بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ

الضأن

گوسفند

انعام / 143

...الضَّانُّ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعَزِّ...

ضفادع

قورباغه‌ها

اعراف / 133

...وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالِدَّمَ...

ضامر

حيوان سورای لاغر و باریک اندام

حج / 27

...وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ

الطير

پرنده - پرندگان

آل عمران / 14، انبياء / 79، بقره / 260، حج / 31، سبأ / 10، ص / 19، مائده / 110، ملك /

19، نحل / 79، نمل / 17 و 20، نور / 41، يوسف / 36 و 41

الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ...

طائر

پرنده

اعراف / 131، انعام / 38

أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ

طير

فيل / 3، نمل / 16

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ

العاديات

[اسبان] تازنده

عاديات / 1

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا

العجل

گوساله

اعراف / 148 و 152، بقره / 51 و 72 و 93

... عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا

عجل

ذاریات / 26، طه / 88، هود / 69

فُرَاعٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ فُجَاءَ بِعَجَلٍ سَمِينٍ

العنكبوت

عنكبوت

عنكبوت / 41

... كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ...

العیبر

آنچه بر آن طعام حمل می‌شود اعم از قافله‌های شتر و الاغ و قاطر 15

یوسف / 82

وَالْعَيْرِ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا

غنم

گوسفند

انبیاء / 78

إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ عَنَمُ الْقَوْمِ

العشار

شتری که از آبستن آن ده ماهه گذشته است

تکویر / 4

وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ

الغراب

کلاغ

مائدہ / 31

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ...

الغنم

انعام / 146

حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ...

المغيرات

[اسبان] هجوم برنده

عاديات / 3

فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا

الفراش

پروانهها 16

قارعة / 4

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ...

الفيل

فيل

فيل / 1

... رَبِّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ

القردة

بوزينه 17

بقره / 65، مائدہ / 60

... كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

قردة

اعراف / 166

... لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

قسورة

شیر 18

مدثر / 51

فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

القمل

شپش، كنه

اعراف / 133

...الطُوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ...

الكلب

سگ

اعراف / 176، كهف / 18 و 22

فُمَّتْلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ ...

المتردية 19

مانده / 3

وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ ... وَالْمُنْخِنِقَةَ وَالْمَوْفُوذَةَ وَالْمُتْرَدِيَةَ...

المعز

بز

انعام / 143

...الضَّانَّ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعَزِ...

المنخنقة 20

مانده / 3

وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ ... وَالْمُنْخِنِقَةَ وَالْمَوْفُوذَةَ وَالْمُتْرَدِيَةَ...

الموريات

[اسبان] شعله برانگيزنده با كوبش سم

عاديات / 2

فَالْمُورِيَّاتِ قَدْحًا

الموقوذة 21

مائه / 3

وَأَحْمُ الْخَنْزِيرِ ... وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ...

الناقة

ماده شتر

اسراء / 59، اعراف / 77، قمر / 27، هود / 64، شعراء / 155، شمس / 13

وَأَتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً

نعجة

میش

ص / 23 و 24

... نَعْجَةً وَلِيَّ نَعْجَةٍ وَاحِدَةً

النحل

زنبور عسل

نحل / 68

وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ...

النطیحة 22

مائه / 3

وَأَحْمُ الْخَنْزِيرِ... وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ

النعم

چهارپا

مائه / 95

فُجْرَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ

من یمشی علی بطنه

حیواناتی که بر شکم راه می روند

نور / 45

مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ

من یمشی علی رجليں

حیواناتی که بر دوپا راه می‌روند

نور / 45

مَنْ يَمْشِي عَلَى رَجْلَيْنِ

من یمشی علی اربع

حیواناتی که بر چهار پا راه می‌روند

نور / 45

مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعِ

النمل

مورچه

نمل / 18

حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ...

النون (الحوت)

[ماهی]

انبیاء / 87

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا

الوحوش

جانوران وحشی

تکویر / 5

وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ

هدهد

شانه‌په سر

نمل / 20

فَقَالَ مَا لِي لَا أَرَى الْهُدُودَ...

هدی

حیوانی که برای قربانی به مکه می‌برند

الف. از حیواناتی مانند «ماهی‌ها»، «پرندگان»، «پستانداران» و «حشرات» در چند جای قرآن به چهار صورت یاد شده است.

1. اسم صریح: مثل بقره (گاو ماده)

2. بصورت وصفی مانند دابة الارض که منظور «موریانه» است و یا «بُذْن» که منظور شتر و گاو قربانی است.

3. نام حیوان به همراه فرآورده‌اش مثل نحل (زنبور عسل) و عسل.

4. به ذکر نام فرآورده اکتفاء شده است مثل لؤلؤ و مرجان.

ب: در يك تقسیم‌بندی دیگر می‌توان حیواناتی را که در قرآن آمده است به گروه‌های زیر تقسیم کرد:

1. حیوانات اهلی و کشاورزی مثل: بقره (گاو ماده) غنم (گوسفند).

2. حیوانات وحشی مثل: ذنب (گرگ).

3. حشرات: مثل نمل (مورچه).

4. پرندگان مثل هدهد.

5. حیوانات آبی مثل: حوت (ماهی).

از این حیوانات در 52 سوره و بالغ بر 154 آیه یاد شده، چنانکه برخی سوره‌ها نیز به نام آنها نام‌گذاری شده که در این میان سوره‌ی بقره بزرگ‌ترین و سوره‌ی فیل کوچک‌ترین سوره‌ی است که به نام حیوانات می‌باشد.

ج: در يك تقسیم‌بندی کلی قرآن کریم، حیوانات را به اقسام زیر تقسیم کرده است. 23.

1. من یمشی علی بطنه حیواناتی که بر شکم راه می‌روند.

2. من یمشی علی رجلین حیواناتی که بر دو پا راه می‌روند.

3. من یمشی علی اربع حیواناتی که بر چهار پا راه می‌روند.

[که البته این مربوط به حیوانات خاکی می‌باشد و شامل حیوانات آبی یا هوایی نمی‌شود.]

د: در قرآن از ناس- بشر- بنی‌آدم و... نیز نام برده شده است که همگی بر انسان دلالت می‌کند که اگر با عینک زیست‌شناسی امروز نگاه کنیم از جمله حیوانات می‌باشد.

یادآوری: نام بردن حیوانات در قرآن دلالت بر اعجاز علمی ندارد و حداکثر در مورد برخی مثل

زنبور عسل و تذکر شفا بودن فرآورده‌ی آن می‌توان گفت که از شگفتی‌های قرآن است. و در

اکثر موارد اشارات قرآن به حیوانات مختلف و تذکر نعمت بودن و نشانه الهی بودن آنهاست.

منابع «قرآن و زیست‌شناسی»

الف. فارسی

1. قرآن و پدیده‌های طبیعت از دید دانش امروز، د. یحیی نظیری، ناشر سحاب کتاب، چاپ اول، تیر 1358.
2. قرآن و طبیعت، د. عبدالکریم بی‌آزار شیرازی، انتشارات زکات علم، چاپ اول، زمستان 1376.
3. اعجاز قرآن از نظر علوم امروزی، یدالله نیازمند، کانون انتشارات محمدی، چاپ ششم، شهریور 1358.
4. پژوهشی در اعجاز علمی قرآن، د. محمدعلی رضایی اصفهانی، ج 2، انتشارات کتاب مبین، چاپ اول، 1380.
5. قرآن و علوم روز، سید جواد افتخاریان، انتشارات افتخاریان، چاپ بیستم، 62.
6. نگرشی به علوم طبیعی در قرآن، لطیف راشدی، ناشر سبحان، چاپ اول، بهار 77.
7. قرآن و اسرار آفرینش، جعفر سبحانی، انتشارات توحید، 1362.

ب. عربی

1. رحيق العلم و الايمان، الدكتور احمد فؤاد باشا، ناشر دارالفكر العربى، الطبعة الاولى، 1422 هـ و 2002 م.
2. المعجم الطبيعى للقرآن الكريم، عزيز العلى العزى، انتشارات دارالتقريب بين المذهب الاسلامية، الطبعة الاولى، 2001 م.
3. وجوه الاعجاز فى آيات التحل لغوياً - علمياً - طبياً، د. رضا فضيل بكر، ناشر دارالاعتصام.
4. الاعجاز العلمى فى الاسلام القرآن الكريم، محمد كامل عبدالصمد، ناشر الدار المصرية البنانية، الطبعة الرابعة، 1416 هـ 1996 م.

1. غاشيه / 17. پرنده‌ای که خداوند برای بنی‌اسرائیل در هنگام سرگردانیشان در بیابان فرو فرستاد، تا از آن تغذیه نمایند، که پر گوشت و شبیه کبوتر است. (ر.ک: تفسیر نمونه / ج 1، ذیل آیه‌ی 57 سوره بقره)

2. ممکن است برخی از تعابیر شامل بعضی دیگر نیز بشود مثل انعام (چهارپایان) شامل گوسفند، گاو، شتر و اسب نیز می‌شود و شاید به عبارت بهتر چیزی ورای این حیوانات نباشد؛

اما به خاطر اهمیتی که خود این گونه‌ها و دسته‌های حیوانی داشت آنها جداگانه ذکر نمودیم.
3. پرنده‌ای که خداوند برای بنی‌اسرائیل در هنگام سرگردانی‌شان در بیابان فرو فرستاد، تا از آن تغذیه نمایند، که پر گوشت و شبیه کبوتر است. (ر.ك: تفسیر نمونه / ج 1، ذیل آیه‌ی 57 سوره بقره)

4. برای ارائه‌ی فهرست از کتاب «نگاهی به دنیای حیوانات در قرآن» نیز بهره بردیم. (جلیل ابوالحب، ترجمه‌ی تقی متقی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، 1380)

5. شتر یا گاوی که در مکه قربانی می‌کنند و برای همین کار آنرا چاق می‌کنند/ معجم الوسیط، ابراهیم مصطفی، احمد حسن الزیات، حامد عبدالقادر، محمدعلی النجار، ج 1، ص 44.

6. شتری که دندان پیشین درآورده و قوی و مناسب برای باربری است (الرائد، حیران مسعود، ترجمه انزابی نژاد، ج 1، ص 389، انتشارات آستان قدس رضوی، (چاپ سوم 1380)

7. ترجمه آیت‌الله مکارم آنرا کنایه از کشتی‌هایی گرفته که در دریات حرکت می‌کنند.

8. شتر بزرگ : معجم الوسیط، ابراهیم مصطفی- احمد حسن الزیات-حامد عبدالقادر محمدعلی النجار، ج 1، ص 136، معجم اللغة العربية

9. که برای این کار تربیت شده‌اند مثل سگ، باز، یوزپلنگ.

10 جمع جوادات به معنای اسبان سریع السیر تندرو(تفسیر نمونه، ج 19، ص 291){این کلمه در قرآن صفت الصافنات آمده است.}

11. ترجمه‌ی آیت الله مکارم شیرازی، «الحامِلَاتِ وَقِرَاءً» را کنایه از ابرهایی می‌داند که باران با خود حمل می‌کنند.

12. ر.ك: ترجمه‌ی آیت‌الله مکارم.

13. هر حیوانی که بر زمین راه رود و غالب به چهارپایی که بر آن سوار شوند یا بارکشند اطلاق می‌شود. چارپا (تفسیر نمونه دابة را اعم از موجودات ذره‌بینی، پرندگان، ماهی‌ها و حیوانات غول پیکیری که ده‌ها تن وزن دارند می‌داند.) تفسیر نمونه، ج 20، ص 461.

14. این کلمه در قرآن به همراه الجیاد آمده است.

15. معجم الوسیط، همان، ج 1، ص 639.

16. قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله مکارم شیرازی.

17. همان.

18. همان.

- 19 . حیوانی که با پرت شدن از بلندی بمیرد.
- 20 حیوانی که خفه شود.
- 21 . حیوانی که با زدن بمیرد.
- 22 . حیوانی که با شاخ زدن حیوان دیگری بمیرد.
- 23 . برگرفته از همان، بخش چشم‌انداز بحث، ص 11 - 20.